తెలంగాణ రాష్ట్ర ఉన్నత న్యాయస్థానము, హైదరాబాద్.

కె. లక్ష్మణ్, న్యాయమూర్తి

మరియు

పి. శ్రీ సుధ, న్యాయమూర్తి

రిట్ అప్పీల్ నెం. 436 / 2023

తీర్పు తేదీ : 05.08.2024

జోషి మాధవి,

వర్సెస్

భారత ప్రభుత్వం, సెక్రటరీ ద్వారా హోం శాఖ, న్యూఢిల్లీ, మరియు ఇతరులు

తీర్పు: (గౌరవనీయ శ్రీ జస్టిస్ కె. లక్ష్మణ్ గారి ద్వారా వెలువరించిన)

అప్పీలుదారు తరపు న్యాయవాది శ్రీ టి.రాహుల్ కు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న సీనియర్ న్యాయవాది శ్రీ బి. నలిన్ కుమార్, ప్రతివాది నెం.1 తరపున గౌరవ డిప్యూటీ సొలిసిటర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియాకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న శ్రీ ముఖర్జీ, ప్రతివాది నెం.2, 3, 4, 6 మరియు 7 తరపున హాజరైన హోం గవర్నమెంట్ ప్లీడర్ శ్రీ సామల రవీందర్, మరియూ 5వ ప్రతివాది-CBI తరపున హాజరైన ప్రత్యేక పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్ లు విన్నవించిన వాదనలు వినడం జరిగింది.

2. గౌరవ సింగిల్ జడ్జి W.P.No.15654/2019 లో 13.09.2022 నాడు జారీ చేసిన ఉత్తర్వును సవాలు చేస్తూ ప్రస్తుత రిట్ అప్పీల్ దాఖలు చేయబడింది.

3. కేసు యొక్క వాస్తవాలు:

i. అప్పీలుదారు యొక్క భర్తపై IPC సెక్షన్లు 302, 449, 307, 147, 148, 149, 506, 397 సెక్షన్ 120-బి మరియు ఆయుధాల చట్టం, 1959 లోని సెక్షన్లు 25(1A) మరియు 27(2) కింద క్రిమినల్ నంబర్ 140/1995 గా ఒక ఎఫ్.ఐ.ఆర్. నమోదు చేయబడింది. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త పై ఇతర నిందితులతో కలిసి లోక్‌సభ సభ్యుడు శ్రీ

మాగుంట సుబ్బారెడ్డి గారిని మరియు ఆయన వ్యక్తిగత భద్రతా అధికారి శ్రీ చప్పిడి వెంకటరత్నం గారిని హత్య చేసినట్లు ఆరోపణలు ఉన్నాయి. ఆ దర్యాప్తు రాష్ట్ర ప్రభుత్వంచే కేంద్ర దర్యాప్తు సంస్థ [ఇక మీదట "CBI" గా పేర్కొనబడుతుంది] కి అప్పగించబడింది.

ii. దర్యాప్తు పూర్తి కాగానే, అప్పీలుదారు యొక్క భర్తపై CBI ఛార్జ్ షీట్ దాఖలు చేసి మరియు అది S.C. నంబర్ 315/1997 గా ఫైల్ చేయబడింది. సెషన్స్ న్యాయస్థానం 04.08.2000 తేదీన తీర్పు ఇస్తూ, IPC సెక్షన్లు 302, 449, 307, 149, 147, 148, 506 మరియు 397 సెక్షన్ 120-బి మరియు ఆయుధాల చట్టం, 1959 లోని సెక్షన్ 25(1A) కింద నేరాలకు నిందితుడిని దోషిగా నిర్ధారించింది మరియు సెక్షన్ 302 ప్రకారం నేరానికి యావజ్జీవ కారాగార శిక్ష విధించింది. ఇతర నేరాలకు సంబంధించిన శిక్షలు ఏకకాలంలో అమలు చేయాలని ఆదేశించింది.

iii. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త దాఖలు చేసిన క్రిమినల్ అప్పీల్ నం.1672/2000 ఉన్నత న్యాయస్థానం వెలువరించిన 31.03.2003 నాటి తీర్పు ద్వారా కొట్టివేయబడింది. అప్పీలుదారు యొక్క భర్తచే స్పెషల్ లీవ్ పిటిషన్ దాఖలు చేయబడింది మరియు 23.07.2009 నాటి ఉత్తర్వు ద్వారా అది కూడా కొట్టివేయబడింది. అందువల్ల, అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క నేరారోపణ మరియు శిక్ష చివరికి నిర్ధారించబడింది.

iv. ప్రారంభంలో, అప్పీలుదారు యొక్క భర్త క్షమాభిక్ష(రెమిషన్) కోసం దరఖాస్తు చేసుకున్నారు. ఆయన దరఖాస్తు పరిశీలించబడకపోవడంతో, ఈ న్యాయస్థానం ముందు W.P.No.20004/2011 దాఖలు చేశారు. అది 05.09.2011న తిరస్కరించబడింది. అయితే, భారత రాజ్యాంగం యొక్క ఆర్టికల్ 161 కింద క్షమాభిక్ష కోసం దరఖాస్తు చేసుకోవడానికి అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు స్వేచ్ఛ ఇవ్వబడింది.

v. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయాలని ఒక దరఖాస్తు చేసుకున్నారు. 20.12.2011 తేదీన జరిగిన చర్య తో, ఆంధ్రప్రదేశ్, హైదరాబాద్‌లోని అదనపు డైరెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్, అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయాలని సిఫార్సు చేశారు. అదేవిధంగా, 24.01.2012 తేదీన జరిగిన చర్య తో, హైదరాబాద్‌లోని సిటీ పోలీస్ కమిషనర్, అప్పీలుదారు భర్తను విడుదల చేయాలని సిఫార్సు చేశారు. అంతేకాకుండా, చెర్లపల్లి, R.R.జిల్లాలోని సెంట్రల్ జైలు సూపరింటెండెంట్ 20.04.2012 తేదీన డైరెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ జైల్స్ మరియు ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ జైల్స్ అండ్ కరెక్షనల్ సర్వీసెస్‌కు లేఖను అందజేస్తూ, అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు క్షమాభిక్షను మంజూరు చేస్తూ ఆయనకు శిక్ష నుండి మినహాయింపు ఇవ్వాలని కోరారు. అంతేకాకుండా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అప్పీలుదారు యొక్క భర్త విడుదలకు అభ్యంతరం లేదని తెలిపింది. 16.04.2016 తేదీన జరిగిన కార్యక్రమాలలో, క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ [తరువాత 'సి.ఆర్.పి.సి.' గా పిలువబడుతుంది] సెక్షన్ 435 (1) కింద కేంద్ర ప్రభుత్వ అనుమతి కోరబడింది. తరువాత, అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయడానికి కేంద్ర ప్రభుత్వ అనుమతి కోరుతూ 11.01.2017 మరియు 01.02.2018 తేదీలలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అదే విధమైన అభ్యర్థనలు చేసింది.

గౌరవ సింగిల్ జడ్జి ముందు కార్యవర్తనాలు:

vi. 1995 నుండి ఆయన జైలులో ఉన్నారు మరియు ఆమె భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష దరఖాస్తుపై ఎటువంటి చర్య తీసుకోకపోవడంతో, అప్పీలుదారు W.P. నంబర్ 15654/2019 ను దాఖలు చేశారు. ఆ రిట్ పిటిషన్‌లో, అప్పీలుదారు తన భర్త 01.12.1995 నుండి జైలులో ఉన్నారని, ఆయన తనను తాను పూర్తిగా మార్చుకున్నారని

మరియు తన నేరానికి చింతిస్తున్నారనీ వాదించారు. అంతేకాకుండా, జైలులో ఉన్నప్పుడు, ఆయన తన విద్యను పూర్తి చేశారు. డాక్టర్ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ ఓపెన్ యూనివర్శిటీ నుండి బి.ఏ., ఎం.ఏ. (సోషియాలజీ), ఎం.ఏ. (పొలిటికల్ సైన్స్), నేషనల్ కౌన్సిల్ ఫర్ వొకేషనల్ ట్రైనింగ్ నుండి కంప్యూటర్ ఫండమెంటల్స్ మరియు ఎంఎస్ ఆఫీస్ మరియు ప్రస్తుతం డాక్టర్ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ ఓపెన్ యూనివర్శిటీ నుండి ఎం.ఏ. (సైకాలజీ) చదువుతున్నారు మరియు ఆయన పదవీ విరమణ చేసిన ప్రొఫెసర్ బీనా, ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం గారు నిర్వహించే ఒక జ్ఞానాత్మక ప్రవర్తనా నైపుణ్య అభివృద్ధి కార్యక్రమం అయిన 'ఉన్నతి' అనే ఖైదీ సంస్కరణ కార్యక్రమంలో స్వచ్ఛంద సేవకుడిగా ఉన్నారు. ఆయన అనేకసార్లు పరోల్‌పై విడుదలయ్యారు మరియు ఎప్పుడూ పరోల్‌ను ఉల్లంఘించలేదు.

vii. రిట్ పిటిషన్‌లో న్యాయమూర్తి గారి ముందు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అప్పీలుదారు యొక్క భర్త కేసుకు మద్దతుగా తన కౌంటర్ అఫిడవిట్ ను దాఖలు చేసింది. పిటిషనర్ 28 సంవత్సరాల శిక్ష అనుభవించారు మరియు ఒకానొక సందర్భంలో ఆయన ఉన్న నిషేధించబడిన నక్సలైట్ సంస్థతో ప్రస్తుతం ఆయనకు ఎలాంటి సంబంధం లేదని తెలిపారు. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త మార్చబడ్డారు మరియు క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయడానికి అర్హుడని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పునరుద్ఘాటించింది. దర్యాప్తు సి.బి.ఐ. చేత నిర్వహించబడినందున, క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయడానికి సి.ఆర్.పి.సి. సెక్షన్ 435(1) కింద కేంద్ర ప్రభుత్వ అనుమతి అవసరమని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తెలిపింది. కేంద్ర ప్రభుత్వానికి పదే పదే లేఖలు రాసినప్పటికీ, అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష దరఖాస్తుపై ఎటువంటి చర్య తీసుకోలేదని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సమర్పించింది.

viii. సీబీఐ తన కౌంటర్ అఫిడవిట్‌లో ఈ కేసులో సంక్లిష్టమైన న్యాయపరమైన అంశాలు, అంతర్రాష్ట్ర శాఖలు ఏమీ లేవని పేర్కొన్నట్లు సింగిల్ జడ్జి నమోదు చేశారు.

న్యాయస్థానం ఆదేశాలకు కట్టుబడి ఉండేందుకు సిద్ధమయ్యారు. అందువల్ల, సి.బి.ఐ. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష కేసును తీవ్రంగా వ్యతిరేకించలేదని గమనించాలి.

ix. సింగిల్ జడ్జి ముందు, అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క దరఖాస్తు పై ఇప్పటి వరకు ఎటువంటి చర్య తీసుకోని కేంద్ర ప్రభుత్వం, తన కౌంటర్ అఫిడవిట్ ను దాఖలు చేస్తూ, అప్పీలుదారు యొక్క భర్తను విడుదల చేయలేమని, ఎందుకంటే ఆయన నిషేధించబడిన నక్సలైట్ గ్రూపులో భాగమైన ఒక ప్రసిద్ధ నేరస్తుడు అని పేర్కొంది. పిటిషనర్ విడుదలైతే, ఆయన మళ్లీ ఆ గ్రూపులో చేరి తీవ్రవాద కార్యకలాపాలలో పాల్గొంటారని వాదించింది.

x. వివాదాస్పదమైన 13.09.2022 తేదీన జారీ చేయబడిన ఉత్తర్వు ద్వారా న్యాయమూర్తి గారు, అప్పీలుదారు యొక్క భర్తను విడుదల చేయలేమని నేరం దారుణమైనది అనే కేంద్ర ప్రభుత్వ వైఖరిని సమర్థించలేమని తేల్చారు. న్యాయమూర్తి గారు, అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష దరఖాస్తుపై ఒక వారం లోపు నిర్ణయం తీసుకోవాలని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశించారు. న్యాయమూర్తి గారు జారీ చేసిన వివాదాస్పదమైన ఉత్తర్వు యొక్క సంబంధిత పేరాలు క్రింద సంగ్రహించబడ్డాయి:

> 7. కేంద్ర ప్రభుత్వం, ఖైదీ యొక్క ప్రవర్తన మరియు అతను ఎన్ని సంవత్సరాలు జైలులో ఉన్నాడో వివరంగా పేర్కొన్న ప్రభుత్వ నివేదిక ప్రకారం పిటిషనర్ భర్త క్షమాభిక్షకు హక్కుదారుడా అనే విషయాన్ని పరిగణించడానికి బదులుగా, పిటిషనర్ భర్త దారుణమైన నేరాన్ని చేసినందున మరియు అతనిని విడుదల చేయడం ఒక అనైతిక ఉదాహరణను ఏర్పరుస్తుందని పేర్కొంటూ తిరస్కరించింది. ఈ సమస్యపై కేంద్ర ప్రభుత్వం వ్యవహరిస్తున్న తీరును ఈ న్యాయస్థానం మెచ్చుకోలేకపోతోంది. అధికారులు క్షమాభిక్ష అధికారాన్ని వినియోగిస్తున్నప్పుడు దాన్ని దానంలా కాకుండా, అధికారులచే నిర్ణయించబడిన కొన్ని షరతులు నెరవేరిన తర్వాత నిర్వహించాల్సిన

చట్టబద్ధమైన విధిగా పరిగణించాలి. అంతేకాకుండా, ఖైదీ తన ప్రవర్తన ఆధారంగా క్షమాభిక్షకు హక్కుదారుడు. అందులో, పిటిషనర్ భర్త క్షమాభిక్ష కోసం అవసరమైన షరతులను నెరవేర్చడంలో విఫలమయ్యారని కేంద్ర ప్రభుత్వం వాదించడం లేదు. వారు ఆ కోణంలో పరిశీలించడంలో విఫలమవుతూ, నేరం యొక్క స్వభావాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకున్నారు. ఈ దశలో, 28 సంవత్సరాలు జైలులో ఉన్న తర్వాత ఖైదీ క్షమాభిక్ష కోరుతున్నప్పుడు, అవి క్షమాభిక్ష కోరికను తిరస్కరించడానికి పరిమితులు కావు. ఆ రకమైన విధానం సంస్కరణ సూత్రాలకు విరుద్ధంగా ఉంది మరియు తుదిలో కాంతి లేని ఒక చీకటి సొరంగంలోకి ఖైదీని నెట్టివేస్తుంది. క్షమాభిక్షను హక్కుగా లేదా ప్రాథమిక హక్కుగా అడగలేమనే వాస్తవం గురించి వివాదం లేదు. గౌరవ అత్యున్నత న్యాయస్థానం పదే పదే, క్షమాభిక్ష యొక్క తన కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని వినియోగిస్తున్నప్పుడు రాష్ట్రప్రభుత్వం ఆ కేసుకు సంబంధించిన నిర్దిష్ట వాస్తవాలను గుర్తుంచుకుంటూ ప్రతి కేసును అంచనా వేయాలని పేర్కొంది. దానిని ఖైదీ ప్రదర్శించిన మంచి ప్రవర్తనకు బహుమతిగా భావించవచ్చు. ఈ న్యాయస్థానం క్షమాభిక్ష కేసులలో కార్యనిర్వాహక అధికారాల విస్తృతమైన రాజ్యాంగ అధికారాల గురించి అవగాహన కలిగి ఉంది, అది గౌరవ అత్యున్నత న్యాయస్థానం చే అనేక కేసులలో ధ్రువీకరించబడింది.

XXX

12. పైన పేర్కొన్న తీర్పులలో గౌరవనీయమైన అత్యున్నత న్యాయస్థానం నిర్దేశించిన న్యాయసూత్రాల వెలుగులో, నిందితుడి కేసును ఉపశమనానికి తిరస్కరిస్తూ కేంద్ర ప్రభుత్వం నుండి వచ్చిన తీర్మానం చట్టపరమైన పరిశీలనను

తట్టుకోలేకపోతుంది. అందువల్ల, 1వ ప్రతివాది, ఉత్తర్వు కాపీ అందిన తేదీ నుండి ఒక వారం వ్యవధిలో, 2వ ప్రతివాది యొక్క 01.02.2018 నాటి లేఖను ఉపశమనానికి, ప్రవర్తనకు మరియు సంబంధిత అంశాలకు సంబంధించి కేంద్ర ప్రభుత్వ విధానాన్ని నెరవేరుస్తున్నారా అనే కారణాలపై పరిగణించాలి కానీ అతను ఘోరమైన పనికి పాల్పడ్డాడనే కారణంతో కాదు.

4. సింగిల్ న్యాయమూర్తి యొక్క ఉత్తర్వుచే అసంతృప్తి చెందుతూ, అప్పీలుదారు ప్రస్తుత రిట్ అప్పీల్‌ను దాఖలు చేశారు.

అప్పీలుదారు యొక్క వాదనలు: –

5. అప్పీలుదారు యొక్క ప్రధాన వాదన ఏమిటంటే, ఆమె భర్త యొక్క కేసు సి.ఆర్.పి.సి. సెక్షన్ 435(1) లోకి రాదు. ఆమె భర్త యొక్క కేసు సి.ఆర్.పి.సి. సెక్షన్ 432 లోకి వస్తుంది మరియు క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయడానికి 'సరైన ప్రభుత్వం' రాష్ట్ర ప్రభుత్వం. కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అప్పీలుదారు భర్తకు క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయడంలో ఎలాంటి పాత్ర లేదని వాదించారు. దీనికోసం **ఎ.జి. పెరియారివలన్ vs తమిళనాడు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం** కేసులోని తీర్పుపై ఆధారపడడం జరిగింది. అంతేకాకుండా, ఎ.జి. పెరియారివలన్ తీర్పును న్యాయమూర్తి గారి దృష్టికి తీసుకువచ్చినప్పటికీ, అది పరిగణించబడలేదు మరియు అప్పీలుదారు యొక్క వాదన పరిష్కరించబడలేదు, అని పేర్కొన్నారు.

కేంద్ర ప్రభుత్వం /ప్రతివాది నం.1 యొక్క వాదనలు: –

6. చేసిన నేరం స్వభావరీత్యా దారుణమైనది కావడం చేత ,అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు క్షమాభిక్ష ప్రసాదించడాన్ని పరిగణించలేమని కేంద్ర ప్రభుత్వం తరపున పునరుద్ఘాటించడం జరిగింది, ఎందుకంటే, సి.ఆర్.పి.సి. సెక్షన్ 435(1) ప్రకారం, దర్యాప్తు సి.బి.ఐ. చేత నిర్వహించబడినందున, 'సరైన ప్రభుత్వం' కేంద్ర ప్రభుత్వమేనని వాదించడం జరిగింది.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం /ప్రతివాది నం.2 యొక్క వాదనలు: –

7. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కూడా గౌరవ సింగిల్ న్యాయమూర్తి ముందు లేవనెత్తిన వాదనలను పునరుద్ఘాటించింది. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త సంస్కరించబడ్డాడని మరియు క్షమాభిక్షకు అర్హుడని సమర్పించబడింది.

న్యాయస్థానం యొక్క నిర్ధారణలు: –

8. పార్టీల వాదనలు మరియు న్యాయమూర్తి గారి అభిప్రాయాల నుండి, ఈ న్యాయస్థానం ముందు మూడు అంశాలు పరిశీలనకు ఉన్నాయి, అవి: –

i. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త కేసును నిర్ణయించడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 'సముచిత ప్రభుత్వం' కాదా?;

ii. ప్రస్తుత సందర్భంలో CrPC సెక్షన్ 435 (1) ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మతి అవసరమా?; మరియు

iii. శిక్షను తగ్గించడం కోసం అప్పీలుదారు యొక్క భర్త చేసిన దరఖాస్తు పరిగణనలోకి తీసుకోవడానికి అర్హమైనది కాదా?.

9. ఉపశమనం గురించి వ్యవహరించే CrPC యొక్క సంబంధిత నిబంధనలు సౌలభ్యం కొరకు క్రింద సంగ్రహించబడ్డాయి :

432. శిక్షను నిలిపివేయడానికి లేదా క్షమాభిక్ష ప్రసాదించడానికి అధికారం. ––

(1) ఏదైనా వ్యక్తికి నేరం చేసినందుకు శిక్ష విధించబడినప్పుడు, సరైన ప్రభుత్వం, ఎప్పుడైనా, షరతులు లేకుండా లేదా నిందితుడు అంగీకరించిన ఏవైనా షరతులతో, అతని శిక్ష అమలును నిలిపివేయవచ్చు లేదా అతనికి విధించిన శిక్షలోని మొత్తం లేదా కొంత భాగాన్ని మినహాయించవచ్చు.

(2) శిక్షను నిలిపివేయడం లేదా మినహాయించడం కోసం సరైన ప్రభుత్వానికి దరఖాస్తు చేయబడినప్పుడు, ఆ ప్రభుత్వం, నిర్ధారించబడిన లేదా ధ్రువీకరించబడిన న్యాయస్థానం చైర్మన్‌ను, దరఖాస్తు మంజూరు చేయాలా లేదా తిరస్కరించాలా అనే విషయంపై తన అభిప్రాయాన్ని తెలియజేయమని మరియు అటువంటి అభిప్రాయానికి తన కారణాలను కూడా తెలియజేయమని మరియు అటువంటి అభిప్రాయ ప్రకటనతో పాటు ఒకవేళ అందుబాటులో ఉన్నట్లయితే దాని రికార్డు యొక్క ధ్రువీకృత ప్రతిని పంపించమని కోరవచ్చు.

(3) శిక్షను నిలిపివేయడం లేదా మాఫీ చేయడం కోసం విధించబడిన ఏదైనా షరతు, సరైన ప్రభుత్వ అభిప్రాయం ప్రకారం, నెరవేరకపోతే, సరైన ప్రభుత్వం ఆ నిలిపివేత లేదా మాఫీని రద్దు చేయవచ్చు మరియు అప్పుడు, శిక్షను నిలిపివేయడం లేదా మాఫీ చేయడం జరిగిన వ్యక్తి, ఏదైనా పోలీస్ అధికారిచే వారెంటు లేకుండా అరెస్టు చేయబడవచ్చు మరియు శిక్ష యొక్క అమలు కాని భాగాన్ని అనుభవించడానికి రిమాండ్ కు పంపబడవచ్చు.

(4) ఈ సెక్షన్ కింద శిక్షను నిలిపివేయడం లేదా మాఫీ చేయడం కోసం విధించబడిన ఏదైనా షరతు, ఎవరికి అనుకూలంగా ఈ ఉపశమనం కలిగింపబడుతుందో ఆ వ్యక్తి ద్వారానో లేదా అతని ఇష్టానికి భిన్నంగానో నెరవేర్చబడవచ్చు.

(5) సముచితమైన ప్రభుత్వం, సాధారణ నియమాలు లేదా ప్రత్యేక ఆదేశాల ద్వారా, శిక్షల నిలిపివేత పిటిషన్లను ఎలా పరిష్కరించాలో మరియూ దానికి తగిన షరతులను దిశానిర్దేశం చేయవచ్చు:

అయితే, పద్దెనిమిది సంవత్సరాలు పైబడిన ఒక పురుషుడికి విధించబడిన (జరిమానా శిక్ష తప్ప) ఏదైనా శిక్ష విషయంలో, శిక్ష విధించబడిన వ్యక్తి జైలులో ఉన్నట్లయితే తప్ప, శిక్ష

విధించబడిన వ్యక్తిచే లేదా అతని తరపున మరొకరిచే అటువంటి పిటిషన్‌ను పరిగణించకూడదు మరియు ——

a) శిక్ష పడిన వ్యక్తి అటువంటి పిటిషన్‌ను వేసినట్లయితే, జైలుకు బాధ్యత వహించే అధికారి ద్వారా సమర్పించబడుతుంది; లేదా

b) అటువంటి పిటిషన్ ఎవరైనా ఇతర వ్యక్తి వేసినట్లయితే, శిక్ష విధించబడిన వ్యక్తి జైలులో ఉన్నట్లు వాంగ్మూలం ఇవ్వవలసి ఉంటుంది.

(6) ఈ కోడ్‌లోని ఏదైనా సెక్షన్ కింద ఏదైనా వ్యక్తి యొక్క స్వేచ్ఛను పరిమితం చేసే లేదా అతని లేదా అతని ఆస్తిపై ఏదైనా బాధ్యతను విధించే లేదా ఇతర చట్టం కింద క్రిమినల్ న్యాయస్థానం ఆమోదించిన ఏవైనా ఉత్తర్వులకు కూడా పై సబ్ సెక్షన్ లోని నిబంధనలు వర్తిస్తాయి.

(7) ఈ సెక్షన్‌లో మరియు సెక్షన్ 433లో, "సముచిత ప్రభుత్వం" అనే పదానికి అర్థం,

a) కేంద్ర ప్రభుత్వం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని విస్తరించే విషయానికి సంబంధించిన ఏదైనా చట్టం క్రింద ఆమోదించబడిన లేదా సబ్–సెక్షన్ (6) లో సూచించబడిన ఉత్తర్వు కింద ఆమోదించబడిన నేరానికి శిక్ష విధించబడిన సందర్భాలలో;

b) ఇతర కేసులలో, నేరస్థుడికి శిక్ష విధించిన లేదా పేర్కొన్న ఉత్తర్వు ఆమోదించిన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం.

434. మరణ శిక్షల విషయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం యొక్క ఉమ్మడి అధికారం: –

మరణ శిక్షల విషయంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి సెక్షన్ 432 మరియు 433 ద్వారా అందించబడిన అధికారాలను కేంద్ర ప్రభుత్వం కూడా ఉపయోగించుకోవచ్చు.

435. కొన్ని సందర్భాల్లో కేంద్ర ప్రభుత్వంతో సంప్రదించిన తర్వాత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చర్య తీసుకోవాలి: –

(1) ఒక నేరానికి శిక్ష విధించబడిన ఏ సందర్భంలోనైనా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి సెక్షన్ 432 మరియు 433 ద్వారా ఒక శిక్షను తగ్గించడానికి లేదా మార్చడానికి ఇవ్వబడిన అధికారాలు –

a) ఢిల్లీ స్పెషల్ పోలీస్ ఎస్టాబ్లిష్‌మెంట్ యాక్ట్, 1946 (25 ఆఫ్ 1946) కింద ఏర్పాటు చేసిన ఢిల్లీ స్పెషల్ పోలీస్ ఎస్టాబ్లిష్‌మెంట్ లేదా ఈ కోడ్ కాకుండా ఏదైనా కేంద్ర ప్రభుత్వ చట్టం కింద నేరంపై దర్యాప్తు చేయడానికి అధికారం ఉన్న ఏదైనా ఇతర సంస్థ ద్వారా దర్యాప్తు చేయబడినప్పుడు. లేదా

b) కేంద్ర ప్రభుత్వానికి చెందిన ఏదైనా ఆస్తిని దుర్వినియోగం చేయడం లేదా నాశనం చేయడం లేదా నష్టం చేయడం,

c) కేంద్ర ప్రభుత్వ సేవలో ఉన్న వ్యక్తి తన అధికారిక విధిని నిర్వర్తిస్తున్నప్పుడు లేదా పని చేయడానికి ఉద్దేశించినప్పుడు,

ఈ సందర్భాలలో కేంద్ర ప్రభుత్వంతో సంప్రదించిన తర్వాత తప్ప రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అమలు చేయరాదు.

(2) నేరాలకు పాల్పడిన వ్యక్తికి సంబంధించి, అతను చేసిన నేరాలలో కొన్ని కేంద్ర ప్రభుత్వం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారం విస్తరించే అంశాలకు సంబంధించి, ఏకకాలంలో అమలు చేయబడవలసిన వివిధ శిక్షలు విధించబడినప్పుడు, ఆ అంశాలకు సంబంధించి, సందర్భానుసారంగా, నిలిపివేత, మినహాయింపు లేదా మార్పు కు సంబంధించిన

ఉత్తర్వులను కేంద్ర ప్రభుత్వం కూడా జారీ చేసినపుడు తప్ప రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అటువంటి శిక్షల నిలుపుదల, మినహాయింపు లేదా మార్పు యొక్క ఉత్తర్వును ఆమోదించకూడదు.

10. పై నిబంధనల నుండి, 'సముచిత ప్రభుత్వానికి' శిక్షను రద్దు చేసే అధికారాన్నిసెక్షన్ 432 ఇస్తుందని తెలుస్తుంది. సెక్షన్ 432(7) ఏ ప్రభుత్వాన్ని "సముచిత ప్రభుత్వం" గా పరిగణించాలో నిర్వచిస్తుంది. చట్టాన్ని రూపొందించే అధికారం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఉన్న విషయానికి సంబంధించి శిక్ష విధించబడినప్పుడు, కేంద్ర ప్రభుత్వం 'సముచిత ప్రభుత్వం' అని పేర్కొంది. మరియు అన్ని ఇతర సందర్భాలలో, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం "సముచిత ప్రభుత్వం" గా ఉంటుంది.

11. 'సముచిత ప్రభుత్వాన్ని' నిర్ణయించే సందర్భాన్ని వివరిస్తూ, **యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా v. వి. శ్రీహరన్** కేసులోని తీర్పులో అత్యున్నత న్యాయస్థానం ఈ క్రింది విధంగా అభిప్రాయపడింది:

> 133. సెక్షన్ 432(7) కింద నిర్వచించబడిన సముచిత ప్రభుత్వం ఏది అని తెలుసుకోవడానికి, క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ లేదా ఏదైనా ఇతర చట్టం కింద ఏదైనా వ్యక్తి స్వేచ్ఛను పరిమితం చేసే లేదా అతని లేదా అతని ఆస్తిపై ఏదైనా బాధ్యత విధించే క్రిమినల్ న్యాయస్థానంచే విధించబడిన శిక్షను పరిశీలించాలి. అటువంటి విధించబడిన శిక్ష పీనల్ కోడ్ , 1860 లోని ఏదైనా సెక్షన్ల కింద ఉంటే, దీనికి కేంద్ర ప్రభుత్వ అమలు అధికారం పార్లమెంటరీ చట్టం ద్వారా లేదా రాజ్యాంగంలోనే ప్రత్యేకంగా నిర్దేశించబడితే, అప్పుడు "సముచిత ప్రభుత్వం" కేంద్ర ప్రభుత్వం అవుతుంది. ఆ స్థానాన్ని మరింత స్పష్టంగా అర్థం చేసుకోవడానికి, దేశ అధిపతి అయిన రాష్ట్రపతి అధికారాన్ని పేర్కొంటూ రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణం 72(1)(a) ని సూచించవచ్చు, అనగా క్షమించడం, మొదలైనవి మంజూరు చేసే అధికారం లేదా మినహాయింపు మంజూరు, మొదలైనవి లేదా న్యాయస్థానం మార్షల్ ద్వారా శిక్ష విధించబడిన ఏదైనా నేరానికి ఖైదీ యొక్క శిక్షను మార్చడం లాంటి సందర్భాలలో కేంద్రానికి కార్యనిర్వాహక అధికారం ప్రత్యేకంగా ప్రసాదించబడిందని రాజ్యాంగంలోనే

స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. వివిధ రాజ్యాంగ నిబంధనలను సూచిస్తూ, రాష్ట్రం చట్టాలు చేయడానికి అధికారం కలిగి ఉన్న విషయాల సందర్భంలో కేంద్రానికి అటువంటి ప్రత్యేక కార్యనిర్వాహక అధికారం ఉందని కూడా మేము గమనించాము. కోడ్ నిబంధనల ప్రకారం సంబంధిత రాష్ట్రం యొక్క భూభాగ పరిధిలో శిక్ష విధించబడితే, అప్పుడు "సముచిత ప్రభుత్వం" రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అవుతుంది. అందువల్ల, కేంద్రం లేదా రాష్ట్రం ఏది సరైన ప్రభుత్వం అని తెలుసుకోవడానికి, మొదటి పరీక్ష క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ యొక్క ఏ నిబంధన కింద క్రిమినల్ న్యాయస్థానం శిక్ష ఆదేశాన్ని జారీ చేసిందో అదిగా ఉండాలి. శిక్ష ఆదేశం ఏదైనా వ్యక్తి స్వేచ్ఛను పరిమితం చేసే ఏదైనా ఇతర చట్టం కింద జారీ చేయబడితే, అప్పుడు శిక్ష విధించబడిన ఆ చట్టం ఏమిటో తెలుసుకోవాలి. విధించబడిన శిక్ష ఆదేశం ఏదైనా వ్యక్తి లేదా అతని ఆస్తిపై ఏదైనా బాధ్యతను విధిస్తే, అప్పుడు అది క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ లోని ఏ నిబంధన కింద లేదా అది జారీ చేయబడిన ఏ ఇతర చట్టం కింద విధించబడిందో తనిఖీ చేయాలి. పైన పేర్కొన్న ప్రశ్నలను తెలుసుకోవడంలో, రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణం 73(1)(a) కు సంబంధిన విధంగా, అంటే, కేంద్రానికి కార్యనిర్వాహక అధికారం ప్రత్యేకంగా ప్రసాదించినట్టుగా ఉంటే, అప్పుడు కేంద్ర ప్రభుత్వం చర్య తీసుకునే అధికారాన్ని పొందుతుంది మరియు తదనుగుణంగా, కేసు కోడ్ యొక్క సెక్షన్ 432(7)(a) ద్వారా కొనసాగించబడుతుంది మరియు దాని తరువాత, కేంద్ర ప్రభుత్వం క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ లోని సెక్షన్లు 432 మరియు 433 కింద ఆదేశాలు జారీ చేయడానికి "సముచిత ప్రభుత్వం" అవుతుంది. .

134. ఈ చట్టం యొక్క ఈ ప్రతిపాదనను అర్థం చేసుకోవడానికి, మేము అడ్వకేట్ జనరల్ ఆధారపడిన జి.వి. రమణయ్య కేసు [జి.వి. రమణయ్య vs సెంట్రల్ జైలు సూపరింటెండెంట్, (1974) 3 SCC 531: 1974 SCC (Cri) 6: AIR 1974 SC 31] లోని తీర్పును సూచించవచ్చు. అది నేరాన్ని పరిష్కరించి, శిక్షాస్మృతిలోని సెక్షన్లు 489-A నుండి 489-D వరకు ఉన్న నిబంధనలకు అనుగుణంగా శిక్ష విధించబడిన సందర్భం.

నేరస్తులకు పది సంవత్సరాల కఠిన కారాగార శిక్ష విధించబడింది. A.P రాష్ట్రం యొక్క క్రిమినల్ న్యాయస్థానం ద్వారా నేరారోపణ జరిగింది. క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్, 1898 యొక్క సెక్షన్ 401 కింద అందించబడినట్లుగా క్షమాభిక్ష మంజూరు కోసం "సముచిత ప్రభుత్వం" ఎవరు అవుతారనేది అక్కడ పరిశీలనకు వచ్చిన ప్రశ్న, అది క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్, 1973 యొక్క సెక్షన్ 432 కి సంబంధించిన విభాగం. ఆ సందర్భంలో, ఈ న్యాయస్థానం సెక్షన్లు 489-A నుండి 489-D వరకూ ఉన్న నాలుగు సెక్షన్లు కరెన్సీ నోట్స్ మరియు బ్యాంక్ నోట్స్ ఫార్జరీ చట్టం, 1899 ద్వారా "కరెన్సీ నోట్స్ మరియు బ్యాంక్ నోట్స్" అనే శీర్షిక కింద పీనల్ కోడ్‌కు జోడించబడ్డాయని గమనించింది. ఈ న్యాయస్థానం ఆ సెక్షన్ల సమూహం చట్టం అని మరియు అవి "కరెన్సీ నాణేలు మరియు చట్టబద్ధమైన టెండర్" అనే పదానికి అనుగుణంగా ఉంటాయని గమనించారు, అవి రాజ్యాంగం యొక్క ఏడవ షెడ్యూల్‌లోని యూనియన్ జాబితాలోని ఎంట్రీ 36 లో స్పష్టంగా చేర్చబడ్డాయి. అదే షెడ్యూల్‌లోని యూనియన్ జాబితాలోని ఎంట్రీ 93 పార్లమెంటుకు కేంద్ర జాబితాలోని ఏదైనా విషయాలకు సంబంధించిన చట్టాలకు సంబంధించిన నేరాలకు సంబంధించి శాసనం చేయడానికి అధికారాన్ని ప్రసాదించింది. అందువల్ల, ఆ వ్యక్తులు నేరారోపణలు చేయబడిన నేరాలు కేంద్ర ప్రభుత్వం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారం వర్తించే విషయానికి సంబంధించిన నేరాలు మరియు శిక్షను మాఫీ చేయడానికి అర్హత ఉన్న సరైన ప్రభుత్వం కేంద్ర ప్రభుత్వం అవుతుందని మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కాదని నిర్ణయించబడింది. పేర్కొన్న తీర్పు ఈ కోణానికి అదనపు బలాన్ని చేకూరుస్తుంది.

135. అందువల్ల, క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ యొక్క ఏదైనా నిబంధనల కింద లేదా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కూడా ఆ విషయంపై ఏదైనా చట్టం చేయడానికి అధికారం కలిగి ఉన్నప్పటికీ, అటువంటి చట్టాన్ని తీసుకురావడానికి దాని సాధికారత ద్వారా కేంద్ర ప్రభుత్వం చేసిన ఏదైనా ప్రత్యేక చట్టం కింద, రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణం 73(1)(a) కు సంబంధించిన విధంగా

పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, నేరారోపణ ఏ నేరానికి సంబంధించినది అయినా, క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్‌లోని అటువంటి నిబంధనల కింద లేదా కేంద్రం యొక్క ప్రత్యేక చట్టాల కింద, కార్యనిర్వాహక అధికారం చట్టంలో కేంద్ర ప్రభుత్వంతో పేర్కొనబడితే, అప్పుడు సరైన ప్రభుత్వం కేంద్ర ప్రభుత్వం అవుతుంది. సెక్షన్ 432(7)(b) కింద, సెక్షన్ 432(7)(a) CrPC కిందకు వచ్చే కేసులను మినహాయించి అన్ని ఇతర సందర్భాలలో, నేరస్తుడికి శిక్ష విధించబడినప్పుడు లేదా శిక్ష ఆదేశం సంబంధిత రాష్ట్రం యొక్క భూభాగ పరిధిలో జారీ చేయబడినప్పుడు, అప్పుడు మాత్రమే సముచిత ప్రభుత్వం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అవుతుంది.

136. అందువల్ల, సెక్షన్ 432(7) CrPC మరియు సెక్షన్ 55-A IPC లో పేర్కొన్న పైన పేర్కొన్న సూచనను దృష్టిలో ఉంచుకుని, క్రిమినల్ న్యాయస్థానం శిక్షను విధించే సందర్భాల వాస్తవాలు మరియు పరిస్థితులలో మరియు అటువంటి శిక్ష, పీనల్ కోడ్, 1860 లోని ఏదైనా సెక్షన్ లేదా కేంద్రం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారం విస్తరించే ఏదైనా ఇతర చట్టం కింద ఉంటే, ఆ సందర్భాలలో కేంద్ర ప్రభుత్వం "సముచిత ప్రభుత్వం" అవుతుంది. కేసుల విషయంలో, క్రిమినల్ న్యాయస్థానంచే రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణం 73(1)(a) కిందకు వచ్చే ఏదైనా చట్టం కింద శిక్ష విధించబడుతుంది మరియు అందువలన కేంద్రం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారం ప్రసాదించబడుతుంది మరియు ఆకర్షించబడుతుంది, అప్పుడు మళ్ళీ, సరైన ప్రభుత్వం కేంద్ర ప్రభుత్వం అవుతుంది. అన్ని ఇతర సందర్భాలలో, శిక్ష ఆదేశం సంబంధిత రాష్ట్రం యొక్క భూభాగ పరిధిలో న్యాయస్థానంచే జారీ చేయబడితే, సంబంధిత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ యొక్క సెక్షన్లు 432 మరియు 433 కింద అందించబడినట్లుగా దాని క్షమాభిక్ష, నిలిపివేత మరియు మార్పు అధికారాన్ని చూపించడానికి సరైన ప్రభుత్వం అవుతుంది. పైన పేర్కొన్న సూచనను దృష్టిలో ఉంచుకుని, తగిన ప్రభుత్వం, రాష్ట్రం లేదా కేంద్రం ఏది అని తెలుసుకోవడానికి ప్రతి కేసును పరీక్షించవలసి ఉంటుంది.

137. అయితే, రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని మినహాయించి కేంద్ర కార్యనిర్వాహక అధికారానికి ప్రాధాన్యత విషయానికి వస్తే, అక్కడ అధికారం సహవర్తిస్తే, మొదటి దశలో, క్రిమినల్ న్యాయస్థానంచే ఆదేశించబడిన శిక్ష కేంద్ర కార్యనిర్వాహక అధికారం వర్తించే ఏదైనా చట్టం కింద ఉందో లేదో మళ్లీ చూడాలి. ఆ విషయంలో, మా పరిశీలనలో, శిక్ష విధించబడిన నేరం కేంద్ర కార్యనిర్వాహక అధికారం వర్తించే చట్టానికి సంబంధించినదో లేదో మొదటి పరీక్షగా ఉండాలి. ఉదాహరణకు, శిక్ష TADA చట్టం కింద విధించబడితే, పేర్కొన్న చట్టం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సంబంధించినది కాబట్టి, రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని మినహాయించి కేంద్ర కార్యనిర్వాహక అధికారం మాత్రమే వర్తిస్తుంది, ఆ సందర్భంలో, రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారం, దరఖాస్తును పరిగణించాల్సిన అవసరం లేదు.

138. అయితే, రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణం 73(1)(a) ద్వారా నియంత్రించబడే కేసుల విషయానికి వస్తే, వివిధ పరిస్థితులు తలెత్తవచ్చు. ఉదాహరణకు, ఈ న్యాయస్థానం జి.వి. రమణయ్య [జి.వి. రమణయ్య vs సెంట్రల్ జైలు సూపరింటెండెంట్, (1974) 3 SCC 531: 1974 SCC (Cri) 6: AIR 1974 SC 31] కేసులో గమనించినట్లుగా, నేరం క్రిమినల్ న్యాయస్థానంచే పీనల్ కోడ్ యొక్క సెక్షన్లు 489-A నుండి 489-D కింద పరిష్కరించబడింది. పేర్కొన్న కేసును పరిష్కరిస్తున్నప్పుడు, నేరాలు, షెడ్యూల్ VII జాబితా III ఎంట్రీ 1, అంటే కేంద్ర మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు రెండూ ఏదైనా చట్టం చేయడానికి అనుమతించే ఉమ్మడి జాబితా కు చెందిన పీనల్ కోడ్ చట్టం నిబంధనల కిందికి వస్తాయని ఈ న్యాయస్థానం గమనించింది, ఆ కేసులోని ప్రత్యేక లక్షణాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, అందులో కరెన్సీ నోట్లు మరియు బ్యాంక్ నోట్లకు సంబంధించిన అన్నీ నేరాలు ఏడవ షెడ్యూల్ యొక్క యూనియన్ జాబితాలోని ఎంట్రీలు 36 మరియు 93 కిందకు వచ్చే విషయాలు కావడం చేత క్షమాభిక్ష అధికారం కేంద్ర అధికార పరిధిలోనే ఉంటుందని తేల్చారు.

అందువల్ల, అటువంటి సందర్భాలలో కేంద్ర ప్రభుత్వం క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ యొక్క సెక్షన్లు 432 మరియు 433 కింద ఆదేశాలు జారీ చేయడానికి ప్రత్యేకమైన పరిధిని పొందుతుంది.

139. రెండవది, రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణలు 248, 249, 250, 251 మరియు 252 ల కింద తన అధికారాలను ఉపయోగించి కేంద్రం చేత చట్టం చేయబడిన మరొక పరిస్థితిలో, రాష్ట్రాల శాసన అధికారం ఉంటుంది, అయినప్పటికీ, ఈ ఆర్టికల్స్‌తో పాటు రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణం 73(1)(a) యొక్క ప్రభావం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ప్రాధాన్యతను ఇస్తుంది. కేంద్రం చేత ఆమోదించబడిన ఏవైనా చట్టాల విషయంలో, కార్యనిర్వాహక అధికారం రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని మినహాయించి పెట్టుకోవాలని నిర్దేశిస్తే అప్పుడు అటువంటి అధికారం కేంద్రంతోనే ఉంటుంది. మరో మాటలో చెప్పాలంటే, ఇక్కడ మళ్ళీ, ఏదైనా చట్టం చేయడానికి రాష్ట్రానికి సహవిస్తృత అధికారం ఉంటుంది, కానీ రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణలు 248 నుండి 252 వరకు నిర్దేశించబడిన రాజ్యాంగ సూచనలను పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, ప్రత్యేక కార్యనిర్వాహక అధికారం ప్రసాదించబడితే కేంద్ర ప్రభుత్వం రాష్ట్రాన్ని మినహాయించి ప్రాధాన్యతను పొందుతుంది.

140. మూడవదిగా, చట్టాన్ని తీసుకురావడానికి అధికారం కేంద్రానికి అలాగే రాష్ట్రానికి కూడా అందుబాటులో ఉండే పరిస్థితి తలెత్తవచ్చు, పార్లమెంటు చేసిన చట్టం కేంద్రానికి కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని కట్టబెట్టవచ్చు, అయితే, రాష్ట్ర శాసనసభ కూడా చేయగల చట్టం ద్వారా రాష్ట్రం కూడా అటువంటి సమానమైన కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని పొందవచ్చు. ఈ పరిస్థితులలో, జి.వి. రమణయ్య[జి.వి. రమణయ్య vs సెంట్రల్ జైలు సూపరింటెండెంట్, (1974) 3 SCC 531: 1974 SCC (Cri) 6: AIR 1974 SC 31] కేసులోని తీర్పులో ఈ న్యాయస్థానంచే ఏర్పాటు చేయబడిన సారూప్యతను వర్తింపజేయాలి

మరియు రెండింటిలో, అంటే, రాష్ట్రం లేదా కేంద్రాలలో ఏది క్షమాభిక్ష మొదలైన ఏదైనా ఆదేశాన్ని జారీ చేయడానికి ప్రాధాన్యత పొందుతుందో అని తెలుసుకోవాలి, ఈ సందర్భంలో, రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణం 162 ను గమనించడం సముచితంగా ఉంటుంది, అది క్రింది విధంగా ఉంది:

"162. రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారం యొక్క పరిధి. ★★★

రాష్ట్ర శాసనసభ మరియు పార్లమెంటుకు చట్టాలు చేయడానికి అధికారం ఉన్న ఏ విషయానికి సంబంధించి అయినా, రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారం, రాజ్యాంగం ద్వారా లేదా పార్లమెంటుచే చేయబడిన ఏదైనా చట్టం ద్వారా కేంద్రం లేదా దాని అధికారులపై స్పష్టంగా ప్రసాదించబడిన కార్యనిర్వాహక అధికారానికి లోబడి ఉంటుంది మరియు దానిచే పరిమితం చేయబడుతుంది."

ఆ నిబంధనను ప్రస్తుత కేసుకు వర్తింపజేస్తే, రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారం, రాజ్యాంగం ద్వారా లేదా పార్లమెంటుచే చేయబడిన ఏదైనా చట్టం ద్వారా కేంద్రం లేదా దాని అధికారులపై స్పష్టంగా ప్రసాదించబడిన కేంద్ర కార్యనిర్వాహక అధికారానికి లొంగి ఉండాలి.

141. అందువల్ల, ప్రశ్నకు సమాధానం ఏమిటంటే, కేసు, ఇక్కడ గమనించిన మొదటి పరీక్ష కిందకు వస్తే, అది క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ యొక్క సెక్షన్ 432(7)(a) ద్వారా నియంత్రించబడుతుంది, ఆ సందర్భంలో, అధికారం ప్రత్యేకంగా కేంద్రానికి ఉంటుంది. జి.వి. రమణయ్య [జి.వి. రమణయ్య vs సెంట్రల్ జైలు సూపరింటెండెంట్, (1974) 3 SCC 531: 1974 SCC (Cri) 6: AIR 1974 SC 31] కేసులోని తీర్పులో ఈ న్యాయస్థానంచే పరిష్కరించబడిన పరిస్థితి కిందకు వచ్చే కేసులలో, అక్కడ కూడా అధికారం ప్రత్యేకంగా కేంద్రంతోనే ఉంటుంది. రాజ్యాంగం యొక్క అధికరణలు 248 నుండి 252 వరకు ప్రస్తావించబడిన రెండవ పరిస్థితి వంటి కేసులలో, శాసనాలు చేయడానికి రాష్ట్రానికి అధికారం

ఉంది, మరియు అందువలన రాష్ట్రం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారం అందుబాటులో ఉంటే, ఈ అధికరణలు యొక్క ఆదేశాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, అది కూడా చట్టాలు చేయడానికి యూనియన్‌కు అధికారాన్ని ఇస్తుంది మరియు అందువలన కేంద్రం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారం కూడా విస్తరించినట్లయితే, అయినప్పటికీ అధికారం సహవర్తిస్తే, ఈ పరిస్థితులలో రాజ్యాంగంలో పేర్కొన్న ప్రత్యేక లక్షణాలను పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, కేంద్రం, రాష్ట్రాన్ని మినహాయించి ప్రాధాన్యత పొందుతుందని నిర్ణయించాలి.

12. ప్రస్తుత కేసులో 'సముచిత ప్రభుత్వం' అనే అంశానికి వస్తే, అప్పీలుదారు యొక్క భర్త IPC కింద ఇతర నేరాలతో పాటు సెక్షన్ 302 కింద నేరారోపణలు చేయబడ్డారని గమనించడం అవసరం. అంతేకాకుండా, ఆయన ఆయుధాల చట్టం, 1959 కింద కూడా నేరారోపణలు చేయబడ్డారు. జీవిత ఖైదు శిక్ష విధించబడింది మరియు ఇతర శిక్షలు సమాంతరంగా అమలు చేయాలని ఆదేశించబడ్డాయి. **వి. శ్రీహరణ్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసులోని తీర్పులో పేర్కొన్న పరీక్షను వర్తింపజేస్తూ, ఈ న్యాయస్థానం సెక్షన్ 302 కింద నేరానికి సంబంధించి క్షమాభిక్ష మంజూరు కోసం ఏ ప్రభుత్వం చట్టం చేసే అధికారాన్ని కలిగి ఉందో నిర్ణయించాలి. చెప్పిన ప్రశ్నకు **వి. శ్రీహరణ్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసులోని తీర్పులోనే సమాధానం ఇవ్వబడింది. న్యాయమూర్తి యు.యు. లలిత్ తన ప్రత్యేక అంగీకార అభిప్రాయంలో సెక్షన్ 302 ఏడవ షెడ్యూల్ యొక్క జాబితా II యొక్క ఎంట్రీ I కి సంబంధించినదని పేర్కొన్నారు. అందువల్ల, సెక్షన్ 302 కింద నేరానికి సంబంధించి శిక్షను మినహాయింపు చేయడానికి 'సముచిత ప్రభుత్వం' రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అవుతుంది. సంబంధిత పేరా క్రింద సంగ్రహించబడింది:

> 219. అయితే, మేము ప్రస్తుత కేసులో సెక్షన్ 302 IPC కింద నేరంతో ఆందోళన చెందుతున్నాము. TADA కింద నేరాలకు సంబంధించినంత వరకు ప్రతివాది దోషులు నిర్దోషులుగా ఉన్నారు. సెక్షన్ 302 IPC కింద నేరం రాజ్యాంగ షెడ్యూల్ VII జాబితా II ప్రవేశం 1లోని "పబ్లిక్ ఆర్డర్"కి నేరుగా సంబంధించినదని మరియు అది రాష్ట్ర ప్రభుత్వం

యొక్క ప్రత్యేక పరిధిలో ఉందని విన్నవించిన సీనియర్ న్యాయవాది మిస్టర్ రాకేష్ ద్వివేది యొక్క సమర్పణలలో మేము దృఢత్వాన్ని కనుగొన్నాము. మా దృష్టిలో ప్రశ్నలోని నేరం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యొక్క ప్రత్యేక పరిధిలో ఉంది మరియు ఈ నేరం రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక అధికారానికి విస్తరించాలి. సెక్షన్ 302 IPC కింద నేరం జాబితా III లోని ఎంట్రీ 1 కి సూచించబడుతుందని వాదన కోసం అంగీకరించినప్పటికీ, ఇక్కడ పైన చర్చించిన సూత్రాలకు అనుగుణంగా, రాజ్యాంగంలో లేదా పార్లమెంటు చేసిన చట్టంలో ఏదైనా నిర్దిష్ట నిబంధన లేనప్పుడు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని మాత్రమే పొడిగించాలి. పర్యవసానంగా, ప్రస్తుత విషయంలో ప్రశ్నార్థకమైన నేరానికి సంబంధించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వమే తగిన ప్రభుత్వం. **K.M.నానావతి వర్సెస్ బాంబే స్టేట్** [K.M. నానావతి v. స్టేట్ ఆఫ్ బాంబే, AIR 1961 SC 112: (1961) 1 Cri LJ 173: (1961) 1 SCR 497 వద్ద p. 516] కేసులోని తీర్పు నుండి సెక్షన్ 302 IPC కింద నేరాలకు సంబంధించిన విషయాలలో, అధికరణం 161 ప్రకారం గవర్నర్ లేదా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం CrPC కింద తగిన ప్రభుత్వంగా తగిన అధికారాలను చెలాయించే హక్కును కలిగిఉంటుంది అని గమనించడం సంబంధితంగా ఉండవచ్చు.

13. కాబట్టి, ప్రస్తుత సందర్భంలో 'సముచిత ప్రభుత్వం' రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అని మేము భావిస్తున్నాము. ఉపశమనం కల్పించే అధికారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి ఉంది.

14. ఇప్పుడు ప్రస్తుత కేసులో 'సముచిత ప్రభుత్వం' అనే అంశానికి వస్తే, సి.ఆర్.పి.సి. సెక్షన్ 435 (1) కింద కేంద్ర ప్రభుత్వం అంగీకారం అవసరమా అనేది రెండవ అంశం. నిబంధన నుండి స్పష్టంగా తెలుస్తున్నట్లుగా, సెక్షన్ 435 ప్రకారం 'సముచిత ప్రభుత్వం' రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అయిన కొన్ని సందర్భాలలో, కేంద్ర ప్రభుత్వంతో సంప్రదించడం అవసరం. ఈ కేసులలో దర్యాప్తు ఢిల్లీ స్పెషల్

పోలీస్ ఎస్టాబ్లిష్మెంట్ అయిన సి.బి.ఐ. లేదా ఏదైనా ఇతర కేంద్ర ఏజెన్సీ చేత నిర్వహించబడిన సందర్భాలు; నేరం కేంద్ర ప్రభుత్వ ఆస్తికి సంబంధించిన సందర్భాలు; మరియు నేరం కేంద్ర ప్రభుత్వ ఉద్యోగి తన అధికారిక విధుల నిర్వహణలో చేసిన సందర్భాలు ఉన్నాయి.

15. **వి. శ్రీహరణ్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసులో అత్యున్నత న్యాయస్థానం CrPC సెక్షన్ 435 ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వంతో సంప్రదించాల్సిన అవసరం తప్పనిసరి అని తేల్చింది. అంతేకాకుండా, 'సంప్రదించడం' అనే పదాన్ని కేంద్ర ప్రభుత్వం యొక్క 'అంగీకారం' అని అర్థం చేసుకోవాలని తేల్చారు. సంబంధిత పేరాలు క్రింద సంగ్రహించబడ్డాయి:

> 235. పైన పేర్కొన్న సూత్రాల వెలుగులో, సెక్షన్ 435(1) CrPC లోని క్లాజులు (a), (b) మరియు (c) లు వర్తించవలసిన అంశాన్ని మేము ఇప్పుడు పరిశీలిస్తాము. క్లాజ్ (a) ఢిల్లీ స్పెషల్ పోలీస్ ఎస్టాబ్లిష్మెంట్ అంటే సెంట్రల్ బ్యూరో ఆఫ్ ఇన్వెస్టిగేషన్ లేదా ఏదైనా కేంద్ర ప్రభుత్వ చట్టం కింద నేరంపై దర్యాప్తు చేసే అధికారం ఉన్న మరే ఇతర ఏజెన్సీ ద్వారా దర్యాప్తు చేయబడే కేసులతో వ్యవహరిస్తుంది.
>
> 236. సి.బి.ఐ. ద్వారా ఒక విషయంలో దర్యాప్తు ఢిల్లీ స్పెషల్ పోలీస్ ఎస్టాబ్లిష్మెంట్ చట్టం యొక్క సెక్షన్లు 5 మరియు 6 కింద సంబంధిత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యొక్క స్పష్టమైన అంగీకారం లేదా ఆమోదం ఫలితంగా లేదా ఈ న్యాయస్థానంచే **వెస్ట్ బెంగాల్ రాష్ట్రం వర్సెస్ డెమోక్రటిక్ రైట్స్ రక్షణ కమిటీ** [వెస్ట్ బెంగాల్ రాష్ట్రం వర్సెస్ డెమోక్రటిక్ రైట్స్ రక్షణ కమిటీ, (2010) 3 SCC 571: (2010) 2 SCC (Cri) 401] కేసులో పేర్కొన్న చట్టం ప్రకారం ఉన్నత న్యాయస్థానం తన రిట్ పరిధిలో ఆదేశాల ఫలితంగా సంభవించవచ్చు. ఉదాహరణకు, ప్రస్తుత కేసులో ప్రస్తావిస్తున్న నేరం అంటే క్రైమ్ నంబర్ 3/1991 తదుపరి

రోజునే సి.బి.ఐ.కి అప్పగించబడింది. తరువాత ఈ న్యాయస్థానాన్ని సంప్రదించే వరకూ మొత్తం దర్యాప్తు సి.బి.ఐ. చేత చేయబడింది.

237. ఆ విధంగా దర్యాప్తును CBIకి అప్పగించిన సందర్భంలో, పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్ గా ఎవరు ఉండాలి, ప్రాసిక్యూషన్ ఎలా నిర్వహించాలి మరియు అప్పీల్ దాఖలు చేయాలా వద్దా అనే నిర్ణయాలతో సహా మొత్తం ప్రక్రియ మొత్తం CBI చేత తీసుకోబడుతుంది మరియు ఏ దశలోనూ సంబంధిత రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి ఎలాంటి పాత్ర ఉండదు. **లాలూ ప్రసాద్ యాదవ్ వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ బీహార్** [లాలూ ప్రసాద్ యాదవ్ వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ బీహార్, (2010) 5 SCC 1: (2010) 2 SCC (Cri) 1215] కేసులో అది ఆ న్యాయస్థానం ద్వారా నిర్దేశించబడింది. దర్యాప్తును CBI కి అప్పగించిన విషయాలలో, అప్పీల్ దాఖలు చేయాలా వద్దా అని నిర్ణయించే అధికారం CBI మాత్రమే ఉంది మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిర్దోషిగా ప్రకటించడాన్ని కూడా సవాలు చేయదు. అటువంటి సందర్భాలలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సెక్షన్ 432 మరియు 433 కింద అధికారాలను సొంతంగా వినియోగించుకోవడానికి ప్రయత్నించవచ్చా?

238. అంతేకాకుండా, కొన్ని సందర్భాలలో ఉన్నత న్యాయస్థానం యొక్క స్పష్టమైన ఆదేశాల ప్రకారం దర్యాప్తు సి.బి.ఐ.కి బదిలీ చేయబడుతుంది. అటువంటి అనేక ఉదాహరణలు ఉన్నాయి మరియు కేసులు స్టాంప్ పేపర్స్ కుంభకోణం లేదా చిట్ ఫండ్ కుంభకోణం వంటి సరిహద్దులకు మించిన పరిణామాలను కలిగి ఉండవచ్చు, అక్కడ నేరం ఒకటి కంటే ఎక్కువ రాష్ట్రాలలో జరిగి ఉండవచ్చు లేదా సంబంధిత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యొక్క పాత్ర మరియు ప్రవర్తన కారణంగా విషయం మొత్తంలో పారదర్శకత ఉండాలని ఉన్నత న్యాయస్థానం దర్యాప్తును సి.బి.ఐ.కి బదిలీ చేయడం సముచితమని భావించింది. అప్పుడు అదే రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సెక్షన్లు 432 మరియు 433 కింద తన అధికారాన్ని స్వయంగా చూపించడానికి అనుమతించడం సముచితం కాదు మరియు అటువంటి విషయాలలో, కేంద్ర

ప్రభుత్వ అభిప్రాయం నిర్ణయాత్మక స్థితిని కలిగి ఉండాలి. దర్యాప్తు సి.బి.ఐ. లేదా అటువంటి ఏదైనా కేంద్ర దర్యాప్తు సంస్థ ద్వారా నిర్వహించబడిన సందర్భాలలో, కేంద్ర ప్రభుత్వం మరింత సమర్థంగా ఉంటుంది మరియు దాని దృక్కోణం మరింత సరైనదిగా ఉండవచ్చు. నిబంధన యొక్క సందర్భాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, మా దృష్టిలో, CBI లేదా ఇతర కేంద్ర దర్యాప్తు సంస్థ ద్వారా దర్యాప్తును నిర్వహించే మరియు పూర్తి కార్యకలాపాలను నిర్వహించే కేంద్ర ప్రభుత్వ అభిప్రాయానికి తులనాత్మకంగా ఎక్కువ ప్రాధాన్యతను జోడించాలి.

239. మరో రెండు క్లాజ్‌లు, అంటే, సెక్షన్ 435(1) యొక్క క్లాజ్‌లు (b) మరియు (c) కేంద్ర ప్రభుత్వానికి చెందిన ఏదైనా ఆస్తిని నాశనం చేయడానికి సంబంధించిన నేరాలతో లేదా అధికారిక విధుల నిర్వహణలో పనిచేస్తున్నప్పుడు లేదా చేయడానికి ఉద్దేశించినప్పుడు కేంద్ర ప్రభుత్వ సేవలో ఉన్న వ్యక్తి చేత నేరం చేయబడిన సందర్భాలతో వ్యవహరిస్తాయి. ఇక్కడ కూడా, కేంద్ర ప్రభుత్వం సరైన దృక్పథాన్ని తీసుకోవడానికి మరింత సమర్థంగా మరియు మరింత సరైనదిగా ఉంటుంది, అది సంతృప్తికరంగా లక్ష్యాన్ని సాధించగలదు. అటువంటి సందర్భాలలో, ఖైదీకి సెక్షన్ 432 లేదా 433 కింద ప్రయోజనం ఇవ్వాలా లేదా అనే ప్రశ్న కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సంబంధించినది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అటువంటి నేరాలకు సంబంధించి సరైన ప్రభుత్వం అయినప్పటికీ, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తన వంతుగా సెక్షన్ 432 లేదా 433 కింద ఖైదీకి ప్రయోజనం ఇస్తే, వాస్తవానికి అది ఆ ఉద్దేశ్యాన్నే దెబ్బతీస్తుంది.

16. **V. శ్రీహరన్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసు యొక్క పైన సంగ్రహించిన భాగం నుండి, నేరాన్ని CBI దర్యాప్తు చేసే చోట, కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మతి తప్పనిసరి అని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

17. 'సముచిత ప్రభుత్వం' రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కాబట్టి, CrPC సెక్షన్ 435 ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఎలాంటి పాత్ర లేదని ఇక్కడ అప్పీలుదారు వాదించారు. అప్పీలుదారు **A.G. పెరారివాలన్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసు పై ఆధారపడ్డాడు. ఈ న్యాయస్థానం ప్రకారం, ఆ వాదన తప్పుగా భావించబడింది.

18. **A.G. పెరారివాలన్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసులో, అత్యున్నత న్యాయస్థానం ప్రధానంగా ఒక రాష్ట్ర గవర్నర్, దోషికి ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేయడానికి రాష్ట్ర మంత్రివర్గం యొక్క నిర్ణయానికి కట్టుబడి ఉన్నారా లేదా అనే అంశంపై వ్యవహరించింది. **A.G. పెరారివాలన్** కేసులో, రాష్ట్ర క్యాబినెట్ పిటిషనర్‌కు ఉపశమనం మంజూరు చేయాలని సిఫార్సు చేసింది. భారత రాజ్యాంగంలోని అధికరణం 161 ప్రకారం గవర్నర్ తన అధికారాలను ఉపయోగించకుండా , ఆ అంశాన్ని రెండేళ్లకు పైగా పెండింగ్‌లో ఉంచి, విషయాన్ని కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సూచించింది. ఆ అంశాన్ని సిబిఐ దర్యాప్తు చేసిందని, అందుకే సిఆర్‌పిసి సెక్షన్ 435 ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వ అభిప్రాయాన్ని కోరామని గవర్నర్ సమర్థించారు. గవర్నర్ సమర్థనను అత్యున్నత న్యాయస్థానం తిరస్కరించింది మరియు రాష్ట్ర మంత్రివర్గం నిర్ణయానికి కట్టుబడి ఉన్నామని పేర్కొంది. అయితే, కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మతి అవసరం లేదని అత్యున్నత న్యాయస్థానం తేల్చిచెప్పలేదు. అందులోని దోషి కేసు రెండేళ్లుగా పెండింగ్‌లో ఉందని పేర్కొంటూ, భారత రాజ్యాంగంలోని అధికరణం 142 ప్రకారం న్యాయస్థానం అధికారాలను వినియోగించి, ఉపశమనం మంజూరు చేసింది. కాబట్టి, **ఏ.జి. పెరారివాలన్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసులో, నేరాన్ని సీబీఐ విచారించిన చోట కూడా కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మతి అవసరం లేదని భావించలేదు.

19. రెండవ అంశానికి సంబంధించి, కేసును సిబిఐ విచారించినందున అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు ఉపశమనం కల్పించే ముందు కేంద్ర ప్రభుత్వం యొక్క సమ్మతి /ఆమోదం అవసరమని మేము భావిస్తున్నాము. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మతిని కోరడం న్యాయబద్ధమైంది.

20. ఇప్పుడు అప్పీలుదారు యొక్క భర్తపై విధించిన శిక్షను తగ్గించడం కోసం కేసు తయారు చేయబడిందా అనే చివరి అంశానికి వస్తున్నాం, వీలయినన్ని అభ్యర్థనలు మరియు వివిధ కార్యవర్తనాల నుండి చూస్తే, రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన అధికారులందరూ అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు ఉపశమనం కల్పించాలని నిస్సందేహంగా సిఫార్సు చేశారు. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త అద్భుతమైన సంస్కరణను కనబరిచాడని మరియు జైలులో ఉన్నప్పుడు అతని విద్యను పూర్తి చేశాడని

జైలు అధికారులు పేర్కొన్నారు. అతను ఎప్పుడూ పెరోల్ ను ఉల్లంఘించి వెళ్లలేదు మరియు అతనికి ఇచ్చిన స్వేచ్ఛను ఎప్పుడూ దుర్వినియోగం చేయలేదు. ఇప్పుడు 27 సంవత్సరాలకు పైగా జైలు శిక్ష అనుభవించిన తరువాత, అతను సాధారణ జీవితాన్ని గడపాలని మరియు సమాజంలో భాగమవ్వాలని కోరుకుంటున్నాడు. ఫిర్యాదుదారుని భర్తకు ఉపశమనం కల్పించాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి పలుమార్లు లేఖలు పంపినప్పటికీ ఎలాంటి చర్యలు తీసుకోలేదు.

21. కేంద్ర ప్రభుత్వం సంస్కరణ యొక్క న్యాయపరమైన పరిమితులపై అప్పీలుదారు యొక్క భర్త కేసును నిర్ణయించే బదులు, తన దరఖాస్తును పెండింగ్‌లో ఉంచింది. గౌరవ సింగిల్ జడ్జి ముందు మరియు మా ముందు, అప్పీలుదారు యొక్క భర్త భయంకరమైన ఒక నక్సలైట్ అని మరియు అతను కనికరం పొందటానికి అర్హుడు కాదని కేంద్ర ప్రభుత్వం ఒక వైఖరిని తీసుకుంది. ఆయన సంస్కరణల అంశానికి సంబంధించి కేంద్ర ప్రభుత్వం ఏదీ నమోదు చేయలేదు.

22. **లక్ష్మణ్ నస్కర్ v. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా** కేసులో, అత్యున్నత న్యాయస్థానం ఉపశమన దరఖాస్తును నిర్ణయించేటప్పుడు పరిగణించవలసిన ప్రమాణాలను నిర్దేశించింది. అసంబద్ధమైన పరిశీలనల ఆధారంగా ఉపశమన దరఖాస్తు తొలగించబడరాదని కూడా న్యాయస్థానం పేర్కొంది. సంబంధిత పేరాలు క్రింద సంగ్రహించబడ్డాయి:

> 6. ఖైదీని ముందస్తుగా విడుదల చేయడానికై ఈ న్యాయస్థానం కొన్ని మార్గదర్శకాలను కూడా జారీ చేసింది మరియు అవి క్రింది విధంగా ఉన్నాయి: (SCC p. 598, పేరా 6)
>
> i. నేరం ఒక వ్యక్తిగత చర్య అయి, సమాజం మొత్తం మీద ప్రభావం చూపించకుండా ఉంటే.
>
> ii. భవిష్యత్తులో నేరం పునరావృతమయ్యే అవకాశం ఉందా.
>
> iii. నేరం చేసే సామర్థ్యాన్ని ఖైదీ కోల్పోయారా.

iv. ఈ దోషిని ఇకపై నిర్బంధించడం వల్ల ఏదైనా ఫలవంతమైన ప్రయోజనం ఉందా.

v. ఖైదీ కుటుంబం యొక్క సామాజిక-ఆర్థిక పరిస్థితి.

7. ప్రస్తుత కేసులో జైలు అధికారుల నివేదిక పిటిషనర్‌కు అనుకూలంగా ఉంది. అయితే, ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసిన పునఃసమీక్షించ కమిటీ కింది కారణాల వల్ల పిటిషనర్‌ను ముందస్తుగా విడుదల చేయాలనే దావాను తిరస్కరించాలని సిఫార్సు చేసింది:

1) విచారణ న్యాయస్థానం ముందు సాక్ష్యం ఇచ్చిన ఇద్దరు సాక్షులు మరియు స్థానిక ప్రజలు పిటిషనర్ తొందరగా విడుదలైనట్లయితే స్థానిక ప్రాంతంలో శాంతి భద్రతలు తీవ్రంగా దెబ్బతింటాయని ఆందోళన వ్యక్తం చేశారని పోలీస్ నివేదిక వెల్లడించింది;

2) పిటిషనర్ 43 సంవత్సరాల వయస్సు గల వ్యక్తి కాబట్టి అతనికి నేరం చేసే సామర్థ్యం ఉంది; మరియు

3) నేరం సంభవించిన సంఘటన సమాజం మొత్తం మీద ప్రభావం చూపే రాజకీయ ద్వేషం యొక్క పర్యవసానం.

8. ప్రభుత్వం ఇచ్చిన కారణాలను పరిశీలిస్తే, అవి స్పష్టంగా అసంబద్ధమైనవి లేదా అర్థరహితమైననవి గా మేము భయపడుతున్నాము. మొదటగా, కేసులో విచారణ చేయబడిన సాక్షులు లేదా స్థానిక ప్రజల అభిప్రాయాలు పిటిషనర్ తొందరగా విడుదలైతే ప్రమాదకరంగా ఉంటాడో లేదో నిర్ణయించలేవు, ఎందుకంటే స్థానిక ప్రజలు మరియు సాక్షులు ఇప్పటికీ గతంలోనే జీవిస్తున్నారు మరియు వారు ఖైదీ తనను తాను సంస్కరించుకున్నాడని పేర్కొన్న

జైలు అధికారుల నివేదికను పరిగణలోనికి తీసుకొకుండా కేవలం ప్రస్తుతానికి వారి జ్ఞాపకాల మీద ఆధారపడ్డారు. రెండవది, వయస్సు కారణంగా ఖైదీకి ఇంకా నేరం చేసే సామర్థ్యం ఉందో లేదో చెప్పలేము, అది అతని వైఖరిపై ఆధారపడి ఉంటుంది, కానీ అది ప్రభుత్వం దృష్టిలోకి తీసుకోలేదు. చివరగా, సంఘటన సమాజం మొత్తం మీద ప్రభావం చూపే రాజకీయ ద్వేషం యొక్క పర్యవసానం కాదని, అతని రాజకీయ దృక్పథాలు మార్చబడ్డాయో లేదా నేరం చేసేలా ఇప్పటికీ అలాగే ఉన్నాయో లేదో ప్రభుత్వం పరిశీలించలేదు.

9. పైన పేర్కొన్న ఆధారాల దృష్ట్యా పిటిషనర్ చేసిన దరఖాస్తు ను ప్రభుత్వం తిరస్కరించలేదు. ఈ పరిస్థితులలో, మేము ప్రభుత్వం చేసిన ఉత్తర్వును రద్దు చేసి, ఈ న్యాయస్థానం ముందుగా పేర్కొన్న విషయాల దృష్ట్యా మరియు జైలు అధికారుల నివేదికపై ప్రభుత్వం చర్య తీసుకోవడానికి నిరాకరించిన ఆధారాల గురించి మేము చేసిన వ్యాఖ్యల దృష్ట్యా పిటిషనర్ కేసును మళ్లీ పరిశీలించడానికి దానికి తిరిగి పంపిస్తాము. మరియు ఈ రోజు నుండి మూడు నెలల కాలంలో తాజాగా నిర్ణయించాలని ఆదేశిస్తున్నాము. రిట్ పిటిషన్ అందుకు తగ్గట్టుగా అనుమతించబడింది. నిబంధనను జారీ చేసిన తర్వాత అదే సంపూర్ణంగా అమలు చేయబడుతుంది.

23. అదేవిధంగా, **రామ్ చందర్ vs ఛత్తీస్‌గఢ్ రాష్ట్రం** కేసులో, ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేసే విచక్షణాధికారం యథేచ్ఛగా ఉండదని అత్యున్నత న్యాయస్థానం పేర్కొంది. ప్రభుత్వం యొక్క నిర్ణయం న్యాయ సమీక్ష కు లోబడి ఉంటుంది మరియు అది న్యాయబద్ధత ఆధారంగా నిర్ణయించబడాలి. దానికి సంబంధించిన పేరాలు క్రింద సంగ్రహించబడ్డాయి:

13. శిక్షను నిలిపివేయదానికి లేదా ఉపసంహరించుకోవడానికి ప్రభుత్వానికి విచక్షణ ఉంటుంది, అయితే కార్యనిర్వాహక అధికారాన్ని ఏకపక్షంగా ఉపయోగించలేరు.

కార్యనిర్వాహక అధికారం రాజ్యాంగంలోని అధికరణం 14 లో పొందుపరచబడిన ప్రభుత్వ చర్యలోని న్యాయ పాలన మరియు న్యాయబద్ధతకు లోబడి ఉంటుంది. **మొహిందర్ సింగ్** [స్టేట్ ఆఫ్ హర్యానా v. మొహిందర్ సింగ్, (2000) 3 SCC 394: 2000 SCC (Cri) 645] కేసులో ఉపశమన అధికారాన్ని ఏకపక్షంగా ఉపయోగించరాదని ఈ న్యాయస్థానం పేర్కొంది. ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేసే నిర్ణయం తెలియజేయబడాలి మరియు న్యాయమైనది మరియు సహేతుకమైనదిగా ఉండాలి. న్యాయస్థానం ఈ విధంగా పేర్కొంది: (SCC పేజీలు. 400-01, పేరా 9)

> "9. ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేసే సర్క్యులర్ అనేది చట్టం ద్వారా అధికారం పొందింది. అర్హత ఉన్న ఖైదీలకు సంబంధించినంత వరకు మరియు మినహాయించబడిన వారికి సంబంధించినంత వరకు అది పరిమితులను సూచిస్తుంది. సర్క్యులర్ ద్వారా అర్హత ఉన్న ఖైదీలకు శిక్షను మాఫీ చేయడానికి షరతులు నిర్దేశించబడ్డాయి. చట్టం మరియు దాని కింద జారీ చేయబడిన సర్క్యులర్ ద్వారా నిర్దేశించబడిన విధానంలో తప్ప ఖైదీలకు వారి శిక్షను మాఫీ చేయడానికి సంపూర్ణ హక్కు లేదు. ప్రత్యేకమైన క్షమాభిక్ష ఒక నిర్దిష్ట నేరానికి శిక్ష విధించబడిన ఖైదీకి వర్తించదు అనేది ఆ సందర్భంలో శిక్షను మాఫీ చేయడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అధికారాన్ని చూపించకూడదనే విషయానికి సంబంధించిన పరిగణన కావచ్చు. అయినప్పటికీ, క్షమాభిక్ష అధికారాన్ని అనుచితంగా చలాయించలేము. క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయాలనే నిర్ణయం బాగా తెలిసినది, సమంజసమైనది మరియు అందరికీ న్యాయమైనదిగా ఉండాలి.

సంగీత్ [సంగీత్ vs హర్యానా రాష్ట్రం, (2013) 2 SCC 452: (2013) 2 SCC (Cri) 611] కేసులో, ఈ న్యాయస్థానం క్షమాభిక్ష అధికారాన్ని అనుచితంగా

చలాయించలేమని **మొహిందర్** [హర్యానా రాష్ట్రం vs మొహిందర్ సింగ్, (2000) 3 SCC 394: 2000 SCC (Cri) 645] కేసు లోని తీర్పుపై ఆధారపడి పునరుద్ఘాటించింది.

14. ప్రభుత్వం యొక్క నిర్ణయాన్ని అనుచితంగా ఉందో లేదో నిర్ణయించడంలో న్యాయస్థానం సమీక్షించగలిగినప్పటికీ, అది ప్రభుత్వం యొక్క అధికారాన్ని హరించి తానే క్షమాభిక్ష మంజూరు చేయలేదు. కార్యనిర్వాహక అధికారం యొక్క చలాయింపు అనుచితంగా ఉందని తేలితే, ఖైదీ యొక్క కేసును తిరిగి పరిశీలించమని అధికారులను ఆదేశించవచ్చు.

24. పైన పేర్కొన్నట్లు మరియు న్యాయమూర్తి గారు సరిగ్గా భావించినట్లుగా, కేంద్ర ప్రభుత్వం క్షమాభిక్ష దరఖాస్తును పెండింగ్‌లో ఉంచింది మరియు ఈ న్యాయస్థానం ముందు అప్పీలుదారు యొక్క భర్త చేసిన నేరం తీవ్రమైనది మరియు అతను మళ్లీ అదే నేరాన్ని చేసే అవకాశం ఉందని వాదించింది. ఈ న్యాయస్థానం లో కేంద్ర ప్రభుత్వం తీసుకున్న వైఖరి అన్యాయమైనది మరియు ఏదైనా సాక్ష్యం ద్వారా మద్దతు ఇవ్వబడలేనిదని పేర్కొంది. కేంద్ర ప్రభుత్వం తన వైఖరిని నేరం యొక్క స్వభావం ఆధారంగా తీసుకుంది మరియు అప్పీలుదారు యొక్క భర్త మార్చబడలేదని పేర్కొనలేదు. అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు నక్సలైట్ ఉద్యమంతో ఎలాంటి సంబంధం లేదని మరియు ఇప్పుడు మార్చబడ్డారని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పునరుద్ఘాటించింది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వ అభిప్రాయాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకోకుండా కేంద్ర ప్రభుత్వం తన అంగీకారాన్ని అనుచితంగా నిలుపుకోలేదు.

25. సి.ఆర్.పి.సి. సెక్షన్ 435 ప్రకారం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం క్షమాభిక్షను సిఫార్సు చేసి కేంద్ర ప్రభుత్వ అంగీకారాన్ని కోరితే, కేంద్ర ప్రభుత్వం అటువంటి దరఖాస్తును పెండింగ్‌లో ఉంచరాదు మరియు దాని అంగీకారాన్ని అనుచితంగా ఆపి ఉంచరాదు. ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేయమని రాష్ట్ర

ప్రభుత్వం చేసిన సిఫార్సుకు భిన్నంగా ఉండేందుకు తగిన కారణాలను తెలియజేయాల్సిన బాధ్యత కేంద్ర ప్రభుత్వంపై ఉంది. నేరస్థుదు/ఖైదీ మళ్లీ నేరం చేస్తాడనే కేవల ప్రకటన సరిపోదు.

26. నేరస్థుదు/ఖైదీ సంస్కరించబడ్డాడా మరియు సమాజంలో సభ్యునిగా కొత్త జీవితాన్ని ప్రారంభించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారా అనే విషయాలు ఉపశమన దరఖాస్తును నిర్ణయించే పరిశీలనలు అని మేము పునరుద్ఘాటిస్తున్నాము. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త సంస్కరించబడ్డాడని మరియు కొత్త జీవితాన్ని ప్రారంభించాలనుకుంటున్నాడని పేర్కొంటూ అప్పీలుదారు మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం హాజరు పరచిన బలమైన సాక్ష్యం ఉంది. సంస్కరణల అంశం ఆధారంగా ఉపశమన దరఖాస్తును నిర్ణయించడం మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సిఫార్సుకు భిన్నమైన కారణాలను తెలియజేయడం కేంద్ర ప్రభుత్వ బాధ్యత.

27. **రామ్ చందర్ (పైన పేర్కొన్న)** కేసులో, ఉపశమన దరఖాస్తు యొక్క తిరస్కరణ యొక్క చెల్లుబాటును న్యాయస్థానాలు నిర్ణయించవచ్చు, అయితే న్యాయస్థానాలు కేంద్ర ప్రభుత్వ అధికారాన్ని తమ చేతుల్లో తీసుకుని ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేయలేవని అత్యున్నత న్యాయస్థానం పేర్కొంది.

సంబంధిత పేరా క్రింద సంగ్రహించబడింది :

> 18. సెక్షన్ 432 CrPC కింద ఉపశమనానికి సంబంధించిన దరఖాస్తును ఆమోదించడం లేదా తిరస్కరించడం గురించి ప్రభుత్వం తీసుకున్న నిర్ణయాన్ని సమీక్షించే అధికారం న్యాయస్థానానికి ఉందని పై చర్చ స్పష్టం చేస్తుంది. ప్రభుత్వాన్ని తన నిర్ణయాన్ని పునఃపరిశీలించమని ఆదేశించే అధికారం న్యాయస్థానానికి ఉంది.

28. అందువల్ల, ప్రస్తుత కేసులో, అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు సంబంధించిన క్షమాభిక్ష దరఖాస్తును ఒక వారంలోగా పరిగణించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశించిన గౌరవ సింగిల్ జడ్జి గారిని మేము సమర్థిస్తున్నాము. అయినా కూడా దానిని పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు.

29. పై చర్చను దృష్టిలో ఉంచుకుని, ప్రస్తుత అప్పీల్ పరిష్కరించబడుతుంది :-

i. ఉపశమనాన్ని కోరుతూ అప్పీలుదారు యొక్క భర్త కేసును నిర్ణయించడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తగిన ప్రభుత్వం;

ii. Cr.P.C సెక్షన్ 435(1) ప్రకారం అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేయడానికి ముందు కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మతి /ఆమోదం అవసరం;

iii. వర్తించే చట్టానికి అనుగుణంగా మరియు సంస్కరణల లక్ష్యాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష దరఖాస్తును కొత్తగా పరిగణించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశించడం జరిగింది మరియూ ఆ ఆదేశాలను తీర్పు ఉత్తర్వు వెలువడిన తేదీ నుండి రెండు నెలల వ్యవధి లోపు అమలు చేయాలి.

iv. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష దరఖాస్తు నిర్ణయించబడే వరకు, 2023 జూలై 4వ తేదీన జారీ చేయబడిన ఉత్తర్వు ప్రకారం అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు మంజూరు చేయబడిన తాత్కాలిక బెయిల్‌ను పొడిగించడం జరిగింది.

పర్యవసానంగా, రిట్ అప్పీల్‌లో పెండింగ్‌లో ఉన్న ఏవైనా వివిధ పిటిషన్లు మూసివేయబడతాయి.

అప్పీల్ పరిష్కరించబడింది :-

i. ఉపశమనాన్ని కోరుతూ అప్పీలుదారు యొక్క భర్త కేసును నిర్ణయించడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తగిన ప్రభుత్వం;

ii. Cr.P.C సెక్షన్ 435(1) ప్రకారం అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు ఉపశమనాన్ని మంజూరు చేయడానికి ముందు కేంద్ర ప్రభుత్వ సమ్మతి /ఆమోదం అవసరం;

iii. వర్తించే చట్టానికి అనుగుణంగా మరియు సంస్కరణల లక్ష్యాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష దరఖాస్తును కొత్తగా పరిగణించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశించడం జరిగింది మరియూ ఆ ఆదేశాలను తీర్పు ఉత్తర్వు వెలువడిన తేదీ నుండి రెండు నెలల వ్యవధి లోపు అమలు చేయాలి.

iv. అప్పీలుదారు యొక్క భర్త యొక్క క్షమాభిక్ష దరఖాస్తు నిర్ణయించబడే వరకు, 2023 జూలై 4వ తేదీన జారీ చేయబడిన ఉత్తర్వు ప్రకారం అప్పీలుదారు యొక్క భర్తకు మంజూరు చేయబడిన తాత్కాలిక బెయిల్‌ను పొడిగించడం జరిగింది.